

הרב מנחם מענדל גאלדמאן

חבר הכולל העליון

ע"ש ר' יוסף שאול וחנה גרוס

ולומד בכולל ישיבת סטעטן איילאנד

בענין פסח שבישלו ואח"כ צלאו

פסחים מא. בשלו ואח"כ צלאו או שצלאו ואח"כ בשלו חייב. בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשליה אלא צלאו ואח"כ בשלו הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא הא מני רמי יוסי היא דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח. עולא אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מ"מ, ע"כ לשון הגמרא.

נמצא דלרב כהנא צלאו ואח"כ בשלו לקרבן פסח חייב משום אל תאכל ממנו נא דמבשל מבושל במים שמישוכ ממטכ צכיה לרבי ידסי. כמו שסובר רבי יוסי שאם בישל מצה אינו יוצא בו שבישול מבטל אפיה ה"נ בישול מבטל צליה, ולעולא אפילו לרבי מאיר שסובר שבישול אינו מבטל אפיה ויוצאין במצה שבישלו אבל גזה"כ הוא בפסח שחייב אם צלאו ואח"כ בישלו.

ולפ"ז צריכין להבין למה לוקה אם אכל פסח שבישלו ואח"כ צלאו. לפי עולא ניחא אע"פ שבריייתא לדברי הכל אף לרבי יוסי דלדידיה צליה מבטל בישול אע"פ"כ יש גזה"כ בשל מבושל מ"מ. ויש לפרש הגזה"כ שאם נעשה בבשר מעשה בישול אע"פ שלא פעל פעולת בישול חייב, ואין נ"מ אם צלאו ואח"כ בישלו שלא פעל כלום לר"מ או בשלו ואח"כ צלאו לרבי יוסי שנתבטל הבישול אבל עכ"פ נעשה מעשה בישול, לב לרב כהנא שאינו לומד גזה"כ דבשל מבושל אם ברייתא רבי יוסי למה חייב בבשלו ואח"כ צלאו הא כשצלאו שוב בטל הבישול ושפיר הוי צלי אש?

ואין לתרץ שיש חילוק לר' יוסי במציאות דאף שבשול מבטל צליה אבל צלי אין מבטל בישול במציאות, דהא הטור באו"ח סי' ש"ח הביא רא"מ בספר יראים שסובר דאף שאין בישול אחר בישול בדבר יבש אבל יש בישול אחר צליה או אפיה. ומקורו מסוגין לרבי יוסי שבישול מבטל צלי. וכתב ב"י בשם רא"מ וז"ל גם מצלי יזהר אדם ובשר או דג מבושל לא יתן אצל האש בחום גדול שיד סולדת בו, עכ"ל. רואין שאין חילוק בין בישול אחר צלי לצלי אחר בישול.

איברא שיש אחרונים שרוצים לחלק בין בישול אחר צלי לצלי אחר בישול כדי לתרץ סתירה בב"י שבסי' שי"ח סעי' ה' פסק כרא"מ ובסעי' ט"ו פסק שדבר שנתבשל כל צרכו מותר להניחו אצל המדורה שזה צלי אחר בישול. אבל קשה לומר כן אחרי שהב"י בעצמו הביא דברי רא"מ הנ"ל ולא חלק. גם המ"ב בביאור הלכה הניח דברי הב"י בסעי' ט"ו בצ"ע.

המנחת חינוך במצות נא ומבושל ופמ"ג באו"ח סי' שי"ח ס"ק י"ז תירצו קושיא הנ"ל למה לרבי יוסי יתחייב בישלו ואח"כ צלאו, שאין פירושו לרבי יוסי שבישול מבטל הצליה מכל וכל ונעשה רק מבושל או איפכא אלא פירושו הוא שבישול מוסיף על הצליה. ופסח שיש בו שנים צלי ומבושל חייב עליו משום מבושל וכן בשלו ואח"כ צלאו צלי מוסיף על הבישול, וא"כ בין בשלו ואח"כ צלאו בין צלאו ואח"כ בשלו חייב דשניהם הוי צלי ומבושל.

במאי דפשיטא להמנחת חינוך ופמ"ג שפסח שהוא צלי ומבושל חייב עליו משום מבושל יש לעיין שלכאורה מדברי הט"ז מבואר שלא כדבריהם כמו שאבאר. דהנה שיטת רא"מ הנ"ל דיש בישול אחר צלי לאו מוסכמת היא דהראבי"ה מובא בב"י סי' שי"ח חולק וסובר אין בישול אחר צליה ואפיה וראיתו הוא מתוס' בסוגין ד"ה עולא אמר כו' שסוגיא זו דלא כהלכה. וז"ל תוס' הכא מדמי פסח לבישול מצה והיינו דלא כמסקנא דכיצד מברכין דקאמר התם עולא משמיה דרבי יוחנן שלקות מברכין עליהן שהכל לרבי יוסי דאית ליה הכא גבי מצה דבישול מבטל אפיה ה"נ בישול מבטל מהם שם ירק ודחי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם מצה, עכ"ל. היינו דסוגיא דברכות סובר דאין פי' של רבי יוסי דבישול מבטל אפיה וה"נ בישול מבטל צלי אלא דרק במצה צריך טעם מצה וכשמבשלו אין כאן טעם מצה אף שלא מיקרי מבושל אבל בקרבן פסח צלאו ואח"כ בשלו בלא קרא דבשל מבושל לא ילקה דאינו מבושל אלא צלי. ואומר ראבי"ה שלפי דברי התוס' למסקנא דברכות וכן קי"ל להלכה ששלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה בישול אין פועל כלום אחר צלי א"כ לגבי שבת נמי אין בישול אחר צליה ואפיה.

ולתרץ קושית ראבי"ה בפשיטות י"ל כמ"ש הב"ח שרא"מ חולק על תוס' וסובר שלמסקנא בישול מבטל צליה ואפיה רק כוונת הגמ' בברכות הוא שבישול אינו מבטל שם ירק. שבישול יכול לבטל פעולה קודמת ולא ירק עצמו. ומ"ש גמ' טעם מצה בעינן הוא לרווחא דמילתא. לפ"ז סוגין הוא אליבא דהלכתא שבישול מבטל צליה ואפיה בין למצה בין לפסח ובין לשבת.

וכל זה עולה עם שיטת פמ"ג והמנחת חינוך שבין לראבי"ה בין לרא"מ לפי הב"ח הפירוש בסוגין יכול להיות שבישול מבטל צליה ונשארו שניהם רק מחלוקת ראבי"ה ורא"מ אם סברא זו קיים להלכה, לראבי"ה נדחה מסוגיא דברכות שבישול

אין פועל כלום אחר צליה. ולרא"מ נשאר סברא זו למסקנא שבישול מוסיף על אפיה וצליה רק בישול אין משתנה שם ירק.

אבל הט"ז ביאר שרא"מ יכול לסבור כתוס', שאין כוונת תוס' שלמסקנא דברכות בישול אין פועל כלום אחר צליה ואפיה אלא בישול מוסיף על צליה ואפיה, ולכן במצה בעינן טעם מצה וכשנתוסף בישול אין טעם מצה שצריך לחם עוני וכשנתבשל אין טעם לחם עוני, אבל שלקות מה שנתוסף בישול על הירק אינו מבטל שם ירק ונשאר בורא פרי האדמה. ולכן לענין שבת חייב כיון שמוסיף צלי על הבישול או להיפך, אבל לגבי פסח אינו חייב משום מבושל א"כ הוא מבושל לחוד אבל כשנצלה וגם מבושל לא ילקה משום מבושל כיון שנמי הוא צלי (אי לאו גזה"כ). וזה כוונת תוס' שסוגין דלא כמסקנא דברכות שלפי גמ' דברכות לא ילקה על צלאו ואח"כ בישלו כיון שנשאר נמי צלי. ומוכרחין לומר שסוגין סובר שבישול מבטל צלי מכל וכל ולכך לוקה שנעשה מבושל לחוד. רואין שהט"ז חולק על הפמ"ג והמנחת חינוך ואין מחייב על פסח שיש בו צלי ומבושל רק כשמבושל לחוד, א"כ הדרא קושין לדוכתא כיון שצלאו ואח"כ בישלו בישול מבטל צלי מכל וכל ולכך חייב א"כ בישלו ואח"כ צלאו למה יתחייב הא הוי צלי ולא מבושל?

באגלי טל מלאכת אופה סי' ט' תי' קושיא זו שזה הי' פשיטא לגמ' בלא קרא שפסח שנפסל משום מבושל אינו חוזר להכשירו וגם איסור אכילה לא פקע במה שנצלה אח"כ ונעשה צלי ולא מבושל. א"כ לוקה בבישלו ואח"כ צלאו משום מבושל אף שעכשיו הוא צלי.

ובזה מיושב דברי רש"י בסוגיא דלעיל דלכאורה הם תמוהין, שהגמ' הביאה ב' לימודים לחייב משום מבושל פסח שבישלו בשאר משקין, לרבנן יש ק"ו מה מים שאין מפגיין טעמן אסורין שאר משקין שמפגיין טעמן לא כ"ש. ולרבי לוקה משום בשל מבושל מ"מ. והגמ' אומרת שהנ"מ בין רבי לרבנן הוא צלי קדר ופירש רש"י וז"ל שמבשלין אותו בקדרה בלא מים ובלא שום משקה אלא מים הנפלטין משמנו למאן דיליף לה מק"ו הכא שרי לרבי דיליף מריבויא האי נמי בשל מבושל הוא עכ"ל.

והתוס' הקשו שזה לכו"ע פסול דצלי מחמת ד"א הוא ואיך יהא שרי לרבנן, ולכך לומד תוס' שודאי אסור כך רק נ"מ אי לוקה. לרבנן הוי עשה דכי אם צלי אש ולרבי עובר בלאו דמבושל. ולפי דברי האגלי טל יש לישב רש"י, דהנה יש מחלוקת אחרונים לענין צלי קדר לגבי שבת אי מיקרי מבושל או נצלה. הערוך השלחן סי' שיי"ח ס"ק נ"ז סובר שמיקרי מבושל וכן החזו"א סי' ל"ז ס"ק י"ז. אבל הפמ"ג סי' שיי"ח ס"ק ז' סובר שהוא צלי. י"ל שרש"י סובר שמיקרי מבושל ואין כוונת רש"י שרי לאוכלו ע"י צלי קדר רק שרי לעשות צלי קדר ואח"כ לצלותו וכיון שצלי קדר

הוי בישול א"כ לרבי יוסי צכי מבטל בישול ונעשה צלי דאין חסרון של בישול ואח"כ צלאו כיון שלא נפסל ע"י בישול ראשון שהיה צלי קדר כיון שאינו נכלל בקרא של בשל מבושל במים רק שאינו צלי וכשנצלה אח"כ הוי צלי. אבל לרבי כיון שלומד מקרא הוי פסול של בישול אפי' יצלהו אח"כ לא מהני כיון שכבר נפסל. וא"כ לרבנן מותר לעשות צלי קדר ולצלותו אח"כ ולרבי אסור לעשות צלי קדר ולצלותו אח"כ.

ותוס' סוברין שצלי קדר הוי באמת צלי רק לרבי פסול משום בשל מבושל מ"מ, כמ"ש המהרש"א שאפילו לא נאמר במים רק לא תאכלו מבושל לא ידעינן צלי קדר שהוא אופן של צלי רק מריבויה בשל מבושל לרבי פוסלין צלי קדר. לפ"ז לרבנן כיון שאין צלי אחר צלי כמו שאין בישול אחר בישול לא יועיל לצלותו אח"כ ונשאר בצלי הראשון שהוא צלי קדר ופסול משום צלי מחמת ד"א שנצלה ע"י הרוטב ולכ דייקו בלשונם והקשו צלי מחמת ד"א ולא הקשו שאין זה צלי אלא כיון שהוי צלי מחמת ד"א שוב אין מועיל צלי אח"כ שאין צלי אחר צלי.